

Hrvatska od osamostaljenja do reintegracije Podunavlja

Kukec, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:224363>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA HUMANISTIČKE ZNANOSTI

MARKO KUKEC

HRVATSKA OD OSAMOSTALJENJA DO REINTEGRACIJE PODUNAVLJA

Završni rad

Pula, 2015.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA HUMANISTIČKE ZNANOSTI

MARKO KUKEC

HRVATSKA OD OSAMOSTALJENJA DO REINTEGRACIJE PODUNAVLJA

Završni rad

JMBAG: 0303036835

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij povijesti

Predmet: Uvod u hrvatsku suvremenu povijest

Mentor: doc. dr. sc. Igor Duda

Pula, rujan 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Marko Kukec, kandidat za prvostupnika povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuje korištenje bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojeg necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 7. rujna 2015.

Student:

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Marko Kukec dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Hrvatska od osamostaljenja do reintegracije Podunavlja* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 7. rujna 2015.

Potpis:

Sadržaj

Uvod	5
1. Stanje u Jugoslaviji od kraja 1980-ih do druge polovice 1991. godine.....	6
2. Druga polovica 1991. godine: početak Domovinskog rata u Hrvatskoj.....	17
3. Od dolaska mirovnih snaga UN-a do teritorijalne cjelovitosti	20
Zaključak	25
Literatura	27
Sažetak	28
Summary	29

Uvod

Svoj rad sam posvetio temi vezanoj za ciklus stvaranja hrvatske države od objavljivanja nedovršenog Memoranduma Srpske akademije nauka i umetnosti (Memorandum SANU) 1986. godine u *Večernjim novostima* do svih događanja početkom devedesetih i tijekom njih. Opisivao sam važne odluke koje se donose u Republici Hrvatskoj vezane za politiku vođenja države i njeno vojno djelovanje radi vraćanja okupiranih teritorija. Dotaknuo sam se teme diplomatske aktivnosti koje su pomogle kako bi RH uspjela dobiti međunarodno priznanje. Agresija pobunjenih Srba u suradnji s Jugoslavenskom narodnom armijom (JNA) polovicom kolovoza 1991. za posljedicu je imala brzo napredovanje agresorskih snaga i zauzimanje važnih gradova i mjesta u Hrvatskoj s većinskim srpskim stanovništvom. Brzo napredovanje srpskih pobunjenika i JNA u početku je imalo negativan učinak na psihološku komponentu hrvatskih branitelja, isto tako i civila na tim područjima. Vojne aktivnosti u pravom smislu riječi mogu se pratiti tek od rujna 1991. godine kada je formiran zapovjedni stožer Hrvatske vojske (HV). Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) uspjelo je prilikom zauzimanja vojarni doći do veće količine oružja za obranu i napredovanje u oslobađanju okupiranih teritorija. Razdoblje od 1991. do 1995. nije bilo obilježeno stalnim ratnim aktivnostima, nego je u nekim etapama došlo do prekida vatre. Često je dolazilo do zanemarivanja tih sporazuma o primirju te su hrvatska i srpska strana dobile lošu reputaciju u Europi koja je htjela smiriti sukobe. U opisivanju tih vojnih djelovanja prikazao sam nekoliko važnih vojnih akcija. Tu sam uvrstio važne bitke Domovinskog rata: bitka za Vukovar – u kojoj su se branitelji i civili odupirali agresoru skoro tri mjeseca; Maslenica – tom prilikom oslobođeno je zadarsko zaleđe s nekoć važnim strateškim mostom na jadranskoj magistrali i hidroelektrana Peruča; Bljesak i Oluja – prvom akcijom oslobođena je zapadna Slavonija i dani su temelji za planiranje akcije za oslobođenje Knina i okolice, Like, Korduna i Banije. Nakon akcije Oluja prestaje postojati nepriznata Republika Srpska Krajina i u studenom 1995. godine započinju pregovori oko mirne reintegracije Podunavlja u prisutnosti UN-a, hrvatskih i srpskih predstavnika.

1. Stanje u Jugoslaviji od kraja 1980-ih do druge polovice 1991. godine

Početak srpskog nacionalnog pokreta je u osamdesetima kada se u Srbiji sve više javlja nezadovoljstvo Ustavom iz 1974. jer su se njime Kosovo i Vojvodina odmaknule od Srbije u smislu veće autonomije te Srbija više nije imala isti utjecaj kao prije. Počele su se otvarati tada zabranjene teme, kao na primjer srpsko revidiranje četništva u bolje povijesne i pogodnije okvire nego što je do tada pisala jugoslavenska historiografija. Na krilima tih poriva u Srbiji dolazi do objavljivanja nedovršenog Memoranduma Srpske akademije nauka i umetnosti (Memorandum SANU) u *Večernjim novostima* 24. i 25. rujna 1986. godine. U tom tekstu se govori o lošem položaju Srba u Hrvatskoj, koji se ne pamti još od razdoblja Nezavisne Države Hrvatske, odnosno optužuje se SFRJ za slabljenje Srbije u korist Jugoslavije. Također tekst govori o nemogućnosti razvijanja vlastitog jezika i kulture hrvatskih Srba te o nasilnoj asimilaciji tj. pohrvaćivanju Srba u Hrvatskoj. Predvodnik takvih razmišljanja je srpski pisac i akademik Dobrica Ćosić. Svoj nepovoljan položaj u odnosu na ostale republike Srbija je vidjela u zajedničkom tržištu te su smatrali da se njihov dohodak prelijevao u Hrvatsku i Sloveniju koje su se bolje i brže razvijale.¹ Primjer socijalne konstrukcije pobune Srba u Hrvatskoj navodi na to da su Hrvati jedini koji su predstavljali zlo za srpski narod te kako to potječe još od 1918. godine, zbog nesloge i nepodnošljivosti nastale u razdoblju Drugog svjetskog rata za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske te se ponavlja za vrijeme Domovinskog rata.² Većina europskih naroda nije se okretala budućnosti nego su stalno bili uvučeni u prošla vremena, isto tako činili su narodi u Jugoslaviji. Vladimir Žerjavić analizirao je ratne gubitke u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata.³ Zaključio je da je od ekstremnih milijun stradalih Srba u Jasenovcu stvarno stradalo 45 000 – 52 000. Od 200 000 navodno stradalih Hrvata u Bleiburgu, Žerjavić iznosi brojku 45 000 – 55 000.⁴ U sljedeća dva desetljeća razni su autori njegove proračune i izvore pokušali osporiti, s hrvatske i srpske strane, ali nitko u tome nije bio uvjerljiv. Politika osвете nije smanjivala intenzitet niti s jedne niti s druge strane.

Bitna godina za Srbiju je 1987. kada se Slobodan Milošević počinje probijati na srpsku političku scenu. On je za razliku od ostalih srpskih političara slušao što muči građane Srbije i

---

¹ Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945–1991.*, Zagreb: Školska knjiga, 2006., 81.

² Ozren Žunec, „Socijalna konstrukcija pobune Srba u Hrvatskoj 1990-1995. godine“, *Časopis za suvremenu povijest*, br. 1., 2008., 2-9.

³ Vladimir Žerjavić, *Opsesije i megalomanije oko Jasenovca i Bleiburga; gubici stanovništva Jugoslavije u drugom svjetskom rat*, Zagreb: Globus, 1992., 159, 253.

⁴ Isto, 15-17., 26-27., 43-45., 69-71., 75-78., 87-89.

tako je počeo energičnim govorima obećavati baš one stvari koje je srpski narod htio. Spomenute 1987. postao je predsjednik Predsjedništva Socijalističke Republike Srbije. Srbija je 28. ožujka 1989. prihvatila amandmane na Ustav i tako ukinula autonomiju Kosovu i Vojvodini koja je vrijedila još od Ustava SFRJ iz 1974. godine.⁵ Pitanje ustavnog problema i njegovo rješavanje Milošević je započeo organiziranjem tzv. mitinga istine po gradovima u Srbiji, na kojima se govorilo o položaju Srba na Kosovu. U jeku tih događanja uspio je iznuditi ostavke tadašnjih političkih neistomišljenika u autonomnim pokrajinama Kosovu, Vojvodini i kasnije u Crnoj Gori.⁶ Većina Srba je Miloševića prihvatila kao zaštitnika interesa u Srbiji, a i šire. Dana 28. lipnja 1989. na Kosovu je održan veliki skup na kojem se osjetio probuđeni srpski nacionalizam koji je predvodio Slobodan Milošević svojim govorom povodom šeststote obljetnice Kosovske bitke na Gazimestanu.

Nadalje, Miloševiću nije uspio plan preuzimanja Saveza komunista Jugoslavije (SKJ) na izvanrednom četrnaestom kongresu koji je održan u Beogradu od 20. do 22. siječnja 1990. godine.⁷ Na Kongresu se raspravljalo o ustroju SFRJ, Slovenci su dali prijedlog za konfederalno uređenje i transformaciju SKJ u konfederalnu asocijaciju nezavisnih stranaka. Taj prijedlog i ostali su odbijeni te je došlo do raspada SKJ kada je slovenska delegacija napustila kongres 22. siječnja 1990., a hrvatska delegacija uz makedonsku i bosanskohercegovačku nije htjela nastaviti rad u SKJ bez Slovenaca. Tako je od toga dana došlo do raspada SKJ zauvijek. Krajem 80-ih je došlo do polaganog uspona liberalnih i demokratskih strujanja koja će kulminirati prvim višestranačkim izborima u Sloveniji i Hrvatskoj u prvoj polovici 1990. godine.

U jeku događanja na četrnaestom kongresu SKJ počelo se s pripremama za prve višestranačke izbore u Hrvatskoj i u Sloveniji. Kako bi se uspostavio višestranački sustav trebale su stranke, pa su potkraj 80-ih već nastale prve stranke s liberalnim i demokratskim nabojem, a to su Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Hrvatska socijalno-liberalna stranka (HSL), Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena (SKH-SDP) te Koalicija narodnog sporazuma (KNS).⁸ SKH-SDP na čelu s Ivicom Račanom pružila je otpor politici Slobodana Miloševića, tako što su podupirali nastojanja prema višestranačju i

---

⁵ Zdenko Radelić, Davor Marjan, Nikica Barić, Albert Bing, Dražen Živić, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Zagreb: Školska knjiga, 2006., 95.

⁶ Ivo Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, Zagreb: Novi liber, 2010., 35-36.

⁷ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995.*, Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga, 2005., 30.

⁸ Davor Pauković, „Predizborna kampanja u Hrvatskoj 1990. godine u svjetlu hrvatskog i srpskog novinarstva“, *Časopis za suvremenu povijest*, br. 1, 2008., 3-4.

parlamentarnoj demokraciji u Hrvatskoj. Postojala je još deseteročlana Koalicija narodnog sporazuma (KNS) koja je predstavljala politički centar, a vodili su je iskazani „proljećari“ iz 1971. Savka Dabčević-Kučar i Miko Tripalo.⁹ Prvi višestranački izbori u Hrvatskoj održani su u prvom izbornom krugu 22 i 23. travnja 1990. i u drugom izbornom krugu 6. i 7. svibnja 1990. godine.¹⁰ Pobjedu je odnio HDZ, a SKH-SDP je priznao poraz te je smjena vlasti obavljena korektno. Dana 30. svibnja 1990. održana je prva sjednica višestranačkog Sabora SR Hrvatske. Za predsjednika Izvršnog vijeća Sabora (Vlade) i predsjednika Predsjedništva SRH izabran je Franjo Tuđman. Višestranački izbori su bili početak prelaska iz autoritarnog režima u demokraciju. Kako je Hrvatska polagano koračala putem odvajanja i osamostaljenja, tako su Srbi u Hrvatskoj bili potaknuti od srbijanske vlasti na dizanje pobune i nemira. U hrvatske krajeve, gdje je bilo većinsko srpsko stanovništvo, poslani su izaslanici koji su trebali pokrenuti lavinu nezadovoljstva Srba u Hrvatskoj.

„Požar događanjima naroda“, kako je to nazvao Milošević u Srbiji, polako se počeo širiti u Hrvatsku početkom srpnja 1990. godine. U Kninu se počela buditi nacionalistička svijest kod nekoliko skupina hrvatskih Srba predvođenih Jovanom Opačićem. David C. Gompert, tadašnji viši direktor za Europu i Euroaziju pri američkom Vijeću za nacionalnu sigurnost (NSC) izjavio je da je Milošević bio glavna pokretačka snaga koja gura Jugoslaviju u propast.¹¹ Tijekom priprema za prve izbore Srbi u Hrvatskoj osnovali su 17. veljače 1990. Srpsku demokratsku stranku (SDS) po dogovoru Dobrice Ćosića i Jovana Raškovića. Za predsjednika SDS-a izabran je šibenski psihijatar Jovan Rašković. Srpska demokratska stranka programom se zalagala za demokratizaciju i pluralizam, komuniste su vidjeli kao glavnu prepreku u razvoju Jugoslavije, zalagali su se za postojeću federaciju i princip „jedan građanin jedan glas“ te su bili za pravo osnivanja autonomnih pokrajina po republikama unutar SFRJ.¹² Dana 4. ožujka 1990. organiziran je „miting istine“ na kojem se okupilo nekoliko tisuća Srba na Petrovoj gori na Kordunu gdje su govornici izrazili neslaganje s programima političkih stranaka u Hrvatskoj, prvenstveno HDZ-a. Taj „miting istine“ zapravo je bio vjetar u leđa HDZ-u ka njegovoj pobjedi na izborima. Tuđman se u svibnju sastao s Raškovićem koji se zalagao za mirno rješenje krize te je otvoreno izrazio neslaganje s Miloševićem jer mu nije odgovarao njegov svjetonazor. Tuđman je naglasio da Hrvatska neće

---

⁹ Pauković, „Predizborna kampanja u Hrvatskoj 1990. godine u svjetlu hrvatskog i srpskog novinarstva“, 4.

¹⁰ Nevio Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, Pula: Geaidea, 2013., 183.

¹¹ Jean-Francois Morel, „Hrvatsko-američki odnosi u doba raspada Jugoslavije (1990-1993.)“, *Hrvatska od osamostaljenja. Rat, politika, društvo, vanjski odnosi*, ur. Renéo Lukić, Sabrina P. Ramet, Konrad Clewing, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2013., 345.

¹² Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 53.

dopustiti rušenje vlastitog integriteta te je smatrao da obje strane trebaju smanjiti ekstremizam i da će Srbima u Hrvatskoj biti zajamčena sva njihova prava.¹³ Poslije tog sastanka nije došlo do nekih bitnih pomaka u razmišljanju srpskog vodstva u Hrvatskoj.

Vodstvo JNA nije se htjelo pomiriti s činjenicom da će uvođenjem višestranačja u Sloveniji i Hrvatskoj izgubiti nedodirljiv status koji su do tada imali. Siguran u moć JNA Veljko Kadijević, savezni sekretar za narodnu obranu, izjavio je kako će JNA u što kraćem roku u Hrvatskoj i Sloveniji staviti stvari pod svoju kontrolu, misleći na buduće događaje i plan razoružavanja Teritorijalne obrane (TO) Hrvatske i TO Slovenije.¹⁴ U Hrvatskoj je 25. srpnja 1990. došlo do promjena u Ustavu SR Hrvatske donošenjem dvanaest amandmana na postojeći Ustav: mijenja se naziv republike, znakovlje, naziv službenoga jezika: „U Republici Hrvatskoj službeni je jezik hrvatski i u službenoj je uporabi latinično pismo, a uz latinicu može se pisati i ćirilicom.“¹⁵ Socijalistička Republika Hrvatska postaje Republika Hrvatska, predsjednik Predsjedništva postaje predsjednik Republike, sekretar postaje ministar te je potvrđena nova zastava i grb. Dotadašnji grb SR Hrvatske zamijenjen je hrvatskim povijesnim grbom koji je umjesto zvijezde petokrake unesen i na hrvatsku zastavu. Istoga dana dolazi do smjene zastave ispred zgrade Sabora.¹⁶ Krajem godine pri završetku je bio proces donošenja novoga ustava. Odlukom Sabora od 23. studenog 1990. stavljen je na javnu raspravu nacrt Ustava Republike Hrvatske.¹⁷ Na sjednici 21. prosinca Sabor je usvojio Zakon o zastavi, grbu i himni Republike Hrvatske te o zastavi i lenti predsjednika Republike, a na sjednici 22. prosinca prihvatio je Ustav Republike Hrvatske i Ustavni zakon o provedbi Ustava Republike Hrvatske.¹⁸

Tim promjenama na Ustavu Srbi u Hrvatskoj nisu više bili „konstitutivni narod“ nego su smatrani manjinom. Takva promjena dočekana je negativno od strane hrvatskih Srba i shvaćena je kao omalovažavanje i brisanje Srba kao nacije u Hrvatskoj. Srpski odgovor na promjene u Ustavu bio je taj da su se sastali 25. srpnja 1990. u Srbu u Lici kako bi oformili Srpski sabor.¹⁹ Na tom zasjedanju jedna od glavnih točaka trebao je biti ustavni položaj srpskog naroda u Hrvatskoj. Donesena je odluka o osnivanju Srpskog nacionalnog vijeća (SNV) koje je trebalo, uz naputke Miloševića, biti glavno kormilo srpske pobune u Hrvatskoj.

---

¹³ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 70.

¹⁴ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 63.

¹⁵ Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, 184.

¹⁶ Isto, 186.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto, 186-187.

¹⁹ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 72.

Na odluku Hrvatskog sabora o donošenju novog Ustava SNV je odgovorilo prihvaćanjem Deklaracije o suverenosti i autonomiji srpskog naroda kojom je proglašeno da su svi zakoni koje donese hrvatska vlast ništavni za autonomiju i suverenost Srba u Hrvatskoj. Tako su pokazali da će radikalnije početi rješavati svoj problem unutar Hrvatske. Srpski pokret je nastao na prostorima Hrvatske gdje su Srbi bili većina u udjelu stanovništva. Srbi su bili brojniji u dijelu Like, dijelu Gorskog kotara, Korduna i Banije te u unutrašnjosti sjeverne Dalmacije i s tih prostora slali su jasne poruke da odbijaju hrvatsku vlast. Prema stanju iz 1981. godine, u Hrvatskoj je živjelo 4 601 469 stanovnika.²⁰ Od toga su 3 454 661 bili Hrvati (75.1%), 531 502 Srbi (11.5%), a 379 057 se izjasnilo kao Jugoslaveni (8.2%). Srbi su bili većinsko stanovništvo u jedanaest općina. Od toga su tri općine bile u Lici (Donji Lapac 91%, Gračac 72.3%, Korenica 69.2%), dvije na Kordunu (Vojnić 88.6%, Vrginmost 71.3%), tri na Baniji (Dvor 80.9%, Glina 56.7%, Kostajnica 55.5%), tri u Dalmaciji (Benkovac 53%, Obrovac 60.1%, Knin 78.9%).²¹

Nova hrvatska vlast je 1990. pokušala oduzeti oružja iz policijskih postaja gdje su vidjeli da bi moglo doći do oružane pobune. Srbi su to saznali pa su onemogućili oduzimanje oružja rezervnog sastava policije i u tim mjestima podijelili oružje civilima koji su kasnije organizirali straže i blokirali ceste drvećem (balvanima). Te prometnice povezivale su kontinentalnu Hrvatsku s Dalmacijom. Događaji od 17. kolovoza 1990. poznati su kao Balvan revolucija i početak su aktivne pobune dijela srpskog naroda u Hrvatskoj. Policajci srpske nacionalnosti na prostorima pobune nisu sprječavali pobunjene Srbe u otimačini oružja hrvatskoj policiji nego su surađivali s njima. Ljeti je JNA uspjela izvršiti razoružavanje TO Hrvatske, Slovenije i Makedonije, pa je hrvatska vlast oružje u Hrvatsku nabavljalo ilegalno, točnije preko mađarske granice.²²

JNA se pribojavala mogućih sukoba Srba i Hrvata. Pritom se prema naredbi Saveznog sekretarijata za narodnu obranu 14. svibnja 1990. razoružao TO SR Hrvatske, a Savezni sekretarijat za narodnu obranu o tome nije obavijestio nadležno hrvatsko tijelo.²³ Zatim je Predsjedništvo SR Hrvatske zatražilo povrat oduzetog naoružanja, na taj zahtjev iz Saveznog sekretarijata za narodnu obranu poslan je odgovor da naoružanje TO nije oduzeto nego je samo premješteno u veće i sigurnije skladište.²⁴ Kada je Republika Slovenija dana 26. lipnja

---

²⁰ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 39.

²¹ Isto.

²² Isto, 63.

²³ Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, 200.

²⁴ Isto, 200-201.

1991. preuzela od saveznih službi kontrolu nad graničnim prijelazima prema Mađarskoj, Italiji i Austriji, Savezno izvršno vijeće na to je reagiralo proglašenjem nezakonitosti toga čina i najavilo preuzimanje kontrole graničnih prijelaza pomoću savezne policije i JNA.²⁵ Slovensko vodstvo se s time nije složilo pa su naredili TO i slovenskoj policiji da se najodlučnije odupru tim saveznim snagama. Sukobi su počeli 27. lipnja i završili 6. srpnja te su tom prilikom snage JNA i savezna policija pokušali razoružati TO Slovenije, ali to je bilo neuspješno jer su uspjeli pokupiti samo 40-60% oružja.²⁶

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske je 17. kolovoza 1990. dobilo informacije koje su upućivale na početak pobune dijela srpskog stanovništva u Kninu i okolici: postavljanje balvana na cestama oko Knina s ciljem onemogućavanja dolaska hrvatskih specijalaca, u Kninu, Benkovcu i Gračacu izvršene su provale u skladišta oružja rezervnog sastava milicije i to je oružje podijeljeno srpskom stanovništvu. Svi ti događaji potaknuli su MUP da pošalje tri helikoptera s jednom grupom policajaca kako bi uspostavili red i mir u Kninu. Intervencija je zaustavljena od strane JNA prijetnjom rušenja helikoptera ako ne odustanu od akcije i ne vrate se u Zagreb. Vođa pobunjenih Srba u Kninu bio je Milan Babić, predsjednik kninske općine koji je tada proglasio ratno stanje zbog navodne bojazni od „ustaških napada i terora“.²⁷ Milan Babić trebao je u Kninu biti čvrsta ruka Miloševiću koji mu je zapovijedao iz Beograda, njegova je zadaća bila voditi srpsku pobunu u Hrvatskoj na taj način da se dopusti Hrvatskoj neovisnost kako bi Srbi kasnije mogli zatražiti svoju neovisnost i odvajanje od Hrvatske. Do dana 17. kolovoza nije bilo sukoba, ali događaji poslije se smatraju početkom srpske agresije na Hrvatsku. Jugoslavenska narodna armija je u tim danima naoružavala lokalno srpsko stanovništvo. Dana 21. prosinca 1990. usvojen je statut Srpske autonomne oblasti Krajine (SAO Krajine) kojim se ona predstavlja i djeluje sasvim autonomno unutar Republike Hrvatske. Hrvatski sabor je donio „Božićni Ustav“ 22. prosinca 1990. godine. Ustavom je utvrđena sloboda izražavanja narodnosne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom te kulturna autonomija.²⁸ Time se Srbima u Hrvatskoj određuje da su sada nacionalna manjina, a ne kao prije „konstitutivni narod“. Očito je takva definicija Srba unutar Hrvatske bio dodatni motiv za nastavkom još veće pobune. Hrvatska je nakon tih događaja sve više počela naoružavati policiju.

---

²⁵ Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, 234-235.

²⁶ Isto, 234-238.

²⁷ Isto, 203.

²⁸ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 86.

Zbog hrvatskog straha od intervencije JNA i početka sukoba u mnogim gradovima već se pripremalo tako što je jedan broj ljudi već bio pod oružjem. Zbog događanja u Sloveniji vezano za izglasavanje amandmana na Ustav kojime se Slovenija polako odvajala državno-pravno od SFRJ, u tome Hrvatska isto vidi priliku. Hrvatski sabor je 1. veljače 1991. izglasao rezoluciju o prihvaćanju postupka za razdruživanje SFRJ i o mogućem udruživanju u savez suverenih republika s prijedlogom da se on dovrši do 30. lipnja 1991. godine.²⁹ Srbi oponašaju postupke hrvatske vlasti i u SAO Krajini donose rezoluciju o razdruživanju od Hrvatske te odluku da na prostoru SAO Krajine vrijede samo njeni zakoni.

Budući da je JNA krajem 1990. dobila informacije o tome da hrvatska vlast naoružava svoju policiju, došlo je tada do veće napetosti između JNA i Hrvatske. Predsjedništvo SFRJ interveniralo je 9. siječnja 1991. na te događaje donošenjem odluke o tome da se sve paravojne postrojbe na prostoru SFRJ moraju razoružati, tj. predati oružje JNA, čime se najviše ciljalo na razoružavanje novih policijskih snaga.³⁰ Napetost je tih dana porasla te je JNA izvršila niz uhićenja osoba koje su pokušale pribaviti oružje za hrvatsku policiju. Za te događaje navodi se slučaj Martina Špegelja, hrvatskog ministra obrane, koji je zbog tih razloga uhićen.³¹ Hrvatska vlast je morala razoružati pričuvni sastav policije kako bi JNA spustila razinu borbene gotovosti na „mirnodopsku razinu“.

Skupština općine Pakrac i policijska postaja odlučili su ući u sastav policije SAO krajine 22. veljače 1991. godine.³² U Pakracu je došlo do nelegalne mobilizacije rezervnih policajaca srpske nacionalnosti koji su 1. ožujka preuzeli kontrolu nad policijskom postajom. Hrvatska policija je 2. ožujka intervenirala i uspjela ugušiti pobunu na tom području. Dana 31. ožujka dogodio se sukob na prostoru Nacionalnog parka Plitvička jezera gdje je intervenirala specijalna policija, ali na kraju je tamo stigla JNA kako bi uspostavila „tampon zonu“ između slabijih Srba i jačih snaga hrvatske policije. Takav scenarij će se kasnije stalno ponavljati u drugim mjestima gdje će Srbi započeti, a JNA završiti sukob. U tom sukobu pale su prve žrtve Domovinskog rata, poginuo je hrvatski policajac Josip Jović, a sa srpske strane Rajko Vukadinović.³³ Ostali su svi bili uhićeni, a među njima se našao Goran Hadžić, doušnik Službe državne sigurnosti iz istočne Slavonije. Jugoslavenska narodna armija polako se priklonila srpskom vodstvu jer se bojala da će nestati isto tako kao i SKJ. Veljko Kadrijević,

---

²⁹ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 89.

³⁰ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 112.

³¹ Isto.

³² Isto, 114.

³³ Isto, 117.

tadašnji savezni sekretar za narodnu obranu, potvrđuje kako je bilo odlučeno da JNA ostane dio srpske vojske u dogovoru s Miloševićem.³⁴ U Dvoru na Uni 2. ožujka održan je veliki srpski miting na kojem je hrvatska akcija u Pakracu shvaćena kao poziv na rat, koji su oni po riječima Raškovića spremni prihvatiti.³⁵ U Predsjedništvu SFRJ 15. svibnja 1991. došlo je do sprječavanja izbora predsjednika Predsjedništva SFRJ od strane srpskih, crnogorskih, kosovskih i vojvođanskih predstavnika koji nisu htjeli potvrditi Stjepana Mesića kao idućeg predsjednika Predsjedništva SFRJ. Dana 19. svibnja u Hrvatskoj se održao referendum na kojem su građani odlučivali o budućnosti Hrvatske odgovarajući na dva ponuđena pitanja: 1. Jeste li za to da Republika Hrvatska, kao suverena i samostalna država, koja jamči kulturnu autonomiju i sva građanska prava Srbima i pripadnicima drugih nacionalnosti u Hrvatskoj, može stupiti u savez suverenih država s drugim republikama (prema prijedlogu Republike Hrvatske i Republike Slovenije za rješenje državne krize SFRJ)?, i 2. Jeste li za to da Republika Hrvatska ostane u Jugoslaviji kao jedinstvenoj saveznoj državi (prema prijedlogu Republike Srbije i Socijalističke Republike Crne Gore za rješenje državne krize u SFRJ)? Na referendum je izašlo 83,56 posto birača. Njih čak 94,17 posto izjasnilo potvrdno na prvo pitanje.³⁶ Srbi su odgovorili na hrvatski referendum održavanjem referenduma na prostoru SAO Krajine i odluka njenih žitelja prema referendumu je odcjepljene i priključenje Republici Srbiji. Do proljeća 1991. blokirane su sve prometnice u selima oko Vukovara s većinskim srpskim stanovništvom. Nakon što su zarobljena dvojica hrvatskih policajaca u Vukovaru od strane lokalnih pobunjenih Srba policija je intervenirala s ciljem njihovog oslobođenja, ali ovoga puta nije polučila dobre rezultate.³⁷ Ishod je bio loš, dvanaestoro policajaca je poginulo, a veći broj je ranjeno. Nakon sukoba na Plitvicama uslijedio je još jedan organizirani pokušaj zaokruživanja granica SAO krajine uz pomoć srpskih dobrovoljaca iz Srbije pod vodstvom samoprozvanog četničkog vojvode Vojislava Šešelja čije su postrojbe sudjelovala u sukobu u Borovom Selu pokraj Vukovara u svibnju 1991. godine.

U skladu s odlukama referenduma Hrvatski je sabor 25. lipnja 1991 donio Deklaraciju o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske.³⁸ Kriza odnosa u Jugoslaviji i rješavanje „jugoslavenskog pitanja“ je osim jugoslavenskih republika uvukla u sve to Europsku zajednicu (EZ), Ujedinjene narode (UN) i Sjedinjene Američke Države (SAD). Potpora jedinstvu Jugoslavije, koju je istakao američki državni tajnik James Baker tijekom

---

³⁴ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 92.

³⁵ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 114.

³⁶ Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, 393.

³⁷ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 92-93.

³⁸ Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, 398.

putovanja u Beograd 21. lipnja 1991. godine, samo četiri dana prije nego što će Slovenija i Hrvatska proglasiti neovisnost, dokaz je odbojnosti Busheve administracije prema promjeni u SFRJ.³⁹ Na prijedlog EZ dogovoren je tromjesečni moratorij o odgodi odluke o osamostaljenju 7. srpnja 1991. na Brijunima. Predsjednik Tuđman nije htio ostati nemoćan u toj situaciji te je tako u svibnju 1991. naredio mobilizaciju pričuvnog sastava policije, a u tom razdoblju je počelo formiranje Zbora narodne garde (ZNG) koji je predstavljao jednu od glavnih oružanih snaga uz hrvatsku policiju, ali će tek u rujnu 1991. godine oni postati Hrvatska vojska (HV).

Tri su razloga zbližavanja JNA i srpskog vodstva: htjeli su čuvati Jugoslaviju na način da konzerviraju stari režim, protivili su se liberalnim i demokratskim promjenama te su težili uvođenju izvanrednog stanja u Jugoslaviji.⁴⁰ Krajem lipnja 1991. snage JNA su tijekom sukoba sa Slovenijom rasporedile svoje oklopno-mehanizirane jedinice tako da bi mogle krenuti u osvajanje istočne Slavonije. Domovinski rat je započeo 17. kolovoza 1991. godine.⁴¹ Jugoslavenska narodna armije otvoreno prelazi na stranu pobunjenih Srba i zajedno s njima zauzima mjesta Dalj, Erdut i Aljmaš.⁴² To je bio uvod u sve što će se događati na prostorima RH.

Najnepovoljniji geopolitički položaj imala je Hrvatska gledano iz perspektive ostalih republika. Zbog toga što je graničila sa šest države od toga su četiri republike bile u sastavu SFRJ. Hrvatska je bila gotovo sa svih strana okružena susjednim republikama iz kojih je mogla biti moguća agresija, jedino je sa sjevera i sjeverozapada bila sigurna zbog prijateljstva sa Slovenijom i Mađarskom. Granica sa Srbijom bila je najveća prijetnja, a pogotovo prisutnost većinskog srpskog stanovništva na tim prostorima. Oblik RH bio je nepovoljan, svi njegovi dijelovi bili su istureni, teško se taj teritorij mogao braniti, a istureni jug Dalmacije velikim dijelom nije imao nikakvu operativnu dubinu.⁴³ Sudionici Domovinskog rata bili su hrvatske snage, Jugoslavenska narodna armija (JNA) i vojska pobunjenih Srba (SAO Krajine).

U travnju 1991. osnovan je Zbor narodne garde (ZNG) koji je bio pod ingerencijom MUP-a odnosno ministra obrane te mu je zadaća bila obrambeno redarstveno djelovanje. U

---

³⁹ Morel, „Hrvatsko-američki odnosi u doba raspada Jugoslavije (1990-1993.)“, 347.

⁴⁰ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 109.

⁴¹ Isto, 83-84.

⁴² Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 121.

⁴³ Radelić i dr., *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 97.

rujnu 1991. osnovana je Hrvatska vojska u čijem sastavu je zadržan dio ZNG i osnovano je Domobranstvo. „Operativna razina izmijenjena je preimenovanjem regionalnih zapovjedništva i Zagrebačkog korpusa ZNG u šest Zapovjedništva operativnih zona Hrvatske vojske, koji su sjedišta imali u: Osijeku, Bjelovaru, Zagrebu, Karlovcu, Rijeci i Splitu.“⁴⁴ U rujnu je isto tako osnovano Zapovjedništvo Hrvatske ratne mornarice (HRM) čiji su centri bili u lukama Ploče, Šibenik te Puli. Početkom 1992. završena je prva etapa ustroja Hrvatske vojske (HV).⁴⁵ Uz regularne postrojbe HV-a još su 1991. osnovane paravojne Hrvatske obrambene snage (HOS) Hrvatske stranke prava (HSP). U razdoblju od 1991. do 1995. godine brojno stanje HV-a kretalo se od 96 000 do 200 000 ljudi.

Oružane snage SFRJ sastojale su se od JNA i od Teritorijalne obrane (TO) koja se nalazila u svakoj od republika. Jugoslavenska narodna armija je bila dobro naoružana i operativna komponenta federacije, dok je TO imao ulogu obrane granica svoje republike i u slučaju ugroženosti drugih republike pomoći u obrani te je bila slabije naoružana. Onaj tko je zapovijedao JNA i TO bilo je Predsjedništvo SFRJ, s tim da je TO u miru bila pod ingerencijom republika. „Do kraja 1988. godine JNA se sastojala od šest armija, Vojno-pomorske oblasti, ratnog zrakoplovstva, protuzračne obrane i jednog samostalnog korpusa. Početkom 1990-ih došlo je do novog ustroja u JNA, prihvaćen je prijedlog JNA o stvaranju Zapovjedništva vojišta pod kojim se spajaju više republika, čime se ne smanjuju prava tih republika i pokrajina u obrambenim poslovima.“⁴⁶ Najveći dio JNA činile su kopnena vojska koja prema planu Jedinstvo organizirana u tri Vojne oblasti (VO). Prva vojna oblast imala je komandu u Beogradu i pojas nadležnosti u BiH, Vojvodini, Slavoniji i Srbiji bez jugoistočni dio. Treća vojna oblast imala je Komandni dom u Skopju i pokrivala je jugoistočni dio Jugoslavije. Peta vojna oblast imala je Komandni dom u Zagrebu i pokrivala je sjeverozapadnu Hrvatsku i Sloveniju.

Treća strana u Domovinskom ratu je vojna sila pobunjenih Srba. Početak oružanih snaga pobunjenih Srba bila je milicija koja se organizirala odmetanjem ljudstva po policijskim postajama MUP-a s prostora RH a to se događalo u navedenim mjestima: Obrovcu, Benkovcu, Gračacu, Titovoj Korenici, Donjem Lapcu, Dvoru na Uni, Glini, Kostajnici, Vojniću, a sjedište je bilo u Kninu. „Uzor za vojno organiziranje bila je postojeća

---

⁴⁴ Radelić i dr., *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 98.

⁴⁵ Isto, 99.

⁴⁶ Isto, 102.

prostorna struktura teritorijalne obrane.“⁴⁷ Početak takve organizacije oružanih snaga pobunjenih Srba vjerojatno je započeo nakon sukoba u Borovom Selu u svibnju 1991. godine. U kolovozu 1991. od regionalnih štabova TO-a osnovane su tri operativne zone TO-a SAO Krajine za sjevernu Dalmaciju, Liku i Kordun te za Banovinu. U rujnu 1991. JNA je kadrovski pojačala snage pobunjenih Srba te je ta sila brojila do oko 66 000 ljudi pod oružjem.

---

⁴⁷ Radelić i dr., *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, 104.

2. Druga polovica 1991. godine: početak Domovinskog rata u Hrvatskoj

U drugoj polovici 1991. u Hrvatskoj se već vodi pravi rat. Ulogu glavnog agresora preuzima JNA, koja 17. kolovoza napada i zaposjeda Okučane u zapadnoj Slavoniji te napada obližnje gradove Pakrac i Novu Gradišku. Istog dana Novosadski korpus prelazi Dunav i bez otpora zauzima Baranju, u kojoj srpski ekstremisti preuzimaju vlast i protjeruju Hrvate i Mađare. Dana 24. kolovoza 1991. JNA je zamalo opkolila Vukovar. Istovremeno u Dalmaciji JNA uz pomoć lokalnih Srba zauzima Kijevo i Vrliku u blizini Knina te su Hrvati s tih prostora protjerani. Srbi u zapadnoj Slavoniji 12. kolovoza 1991. proglašavaju te prostore SAO Zapadom Slavonijom.⁴⁸

Jugoslavenska narodna armija nije poslušala naredbu predsjednika Predsjedništva SFRJ Stjepana Mesića da se sve vojne formacije JNA moraju povući u svoje vojarne. Zato dana 12. rujna 1991. predsjednik Republike Franjo Tuđman naređuje blokiranje svih vojarni koje se nalaze u hrvatskim gradovima pod hrvatskom vlašću. Blokada vojarni izvršena je u suradnji MUP-a i ZNG-a te su se većinom blokade i predaje vojarni odvijale mirnim putem, ali je bilo žrtava kao npr. u Bjelovaru gdje je oficir JNA uništio vojno skladište tj. tadašnju barutanu pa je pritom ubio sebe, svoje vojnike i pripadnike MUP-a koji su opkolili to područje.⁴⁹ Pad vojarne u Delnicama u studenom 1991. bitan je događaj za preokret u tijeku rata jer su hrvatske snage došle do znatne količine naoružanja.⁵⁰ Europska zajednica je tijekom listopada i studenog 1991. shvatila pravu ulogu JNA u ratu u Hrvatskoj te je pokušavala ishoditi povlačenje JNA.

Hrvatska ipak nakon isteka tromjesečnog moratorija uspjeva 8. listopada 1991. proglasiti svoju neovisnost i raskid svih veza sa SFRJ.⁵¹ Dan prije proglašenja nezavisnosti dogodio se atentat na predsjednika Tuđmana raketiranjem Banskih dvora od strane Ratnog zrakoplovstva JNA. Tada su već započeti pregovori s EZ-om i UN-om o slanju mirovnih snaga u Hrvatsku. Prijašnji događaji su potaknuli JNA na ofenzivu u drugoj polovici 1991. godine. Plan je bio presjeći Hrvatsku na pet dijelova: ofenziva je krenula u zapadnoj Slavoniji, prema Virovitici, potom prema Karlovcu, kako bi se izbilo na mađarsku i slovensku granicu.⁵² Napadanjem Gospića imali su namjeru kod Karlobaga izbiti na more. S tom

---

⁴⁸ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 112.

⁴⁹ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 139.

⁵⁰ Sabrina Petra Ramet, *Balkanski Babilon. Raspad Jugoslavije od Titove smrti do Miloševićeva pada*, Zagreb: Alinea, 2005., 85.

⁵¹ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 113.

⁵² Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 140.

namjerom napalo se Zadar i Šibenik te na jugu Dubrovnik s ciljem osvajanja doline Neretve i izoliranja Dubrovnika.⁵³

Jedinice JNA zauzimaju Petrinju 18. rujna 1991. i prelaze na lijevu obalu Kupe sve do Karlovca, a početkom listopada dolaze na oko 30 km od Zagreba.⁵⁴ Veliki broj odbjeglih oficira iz JNA dolaze u Hrvatsku i priključuju se HV-u te tako uspijevaju formirati njezin zapovjedni kadar na čelu s generalom HV-a Antunom Tusom.⁵⁵ U rujnu i listopadu 1991. pokrenuta je ofenziva JNA te su njihove jedinice i jedinice lokalnih Srba zaustavljene pred gradovima Gospićem, Zadrom, Šibenikom, Osijekom i Vinkovcima.⁵⁶ Brzo zaustavljanje ofenzive kod tih gradova govori nam o dezorganizaciji unutar JNA i vrlo niskom moralu agresora koji će od tada stagnirati te im neće pomoći niti tehnička nadmoć. Vrhunac rata u Hrvatskoj odigrao se u bitki za Vukovar koja je trajala od 14. rujna do 19. studenog 1991. godine. Istaknuti pojedinci među malim brojem branitelja grada su svakako vojnik Blago Zadro i novinar Siniša Glavašević koji je izvještavao o situaciji u Vukovaru preko Radija Vukovar.⁵⁷ Otpor branitelja često je prelazio u heroizam, a pomoć Vukovarcima nije stizala zbog prekinutih opskrbnih veza s gradom. Ratna djelovanje u Vukovaru uspjela su usporiti i oslabiti moral JNA i srpskih paravojnih jedinica u napredovanju. Za JNA, Crnogorce i hercegovačke Srbe bitna je bila bitka za Dubrovnik jer su tamo htjeli imati pogodnu ratnu luku za svoju ratnu mornaricu te su taj dio teritorija htjeli izolirati od ostatka Hrvatske.⁵⁸ U najjačem i zadnjem napadu na Dubrovnik 6. prosinca 1991. iz nemoći da vojno osvoje grad JNA i crnogorski dobrovoljci gađaju civilne ciljeve te dolazi do civilnih žrtava. U tom razdoblju za pobunjene Srbe bilo je najgore stanje na prostoru zapadne Slavonije, gdje nisu nikako uspjeli dosegnuti Viroviticu i mađarsku granicu prema planu. Hrvatska vojska je na tom prostoru tada ojačana djelovala iz četiri pravca – od Bjelovara, od Virovitice, od Podravske Slatine i od Požege te su tako potiskivali srpske snage.⁵⁹ Napredovanje HV-a zaustavljeno je blizu Okučana od strane EZ koja se pribojavala da bi mogla propasti mogućnost primirja. U istočnoj Slavoniji Srbi su se morali zadovoljiti obuhvaćanjem svih srpskih sela i onih koja su bila na samoj liniji razgraničenja. Slična situacija je bila na

---

⁵³ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 140.

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Isto, 141.

⁵⁶ Isto, 144.

⁵⁷ Isto, 146.

⁵⁸ Isto, 151.

⁵⁹ Isto.

Kordunu i na Banovini – krajinska je tvorevina obuhvatila sva srpska sela i uspostavila granice na Mrežnici, Korani i Savi.⁶⁰

Srpska strana na približavanju zime 1991./1992. pada u poteškoće oko mobilizacije koja je u Srbiji vrlo niska (oko 15%), a prema generalu Kadijeviću glavni problem je bio nesposobnost JNA da se bori s Hrvatima te Srbi počinju sve ozbiljnije razmišljati o primirju s Hrvatima.⁶¹ Borisav Jović napisao je u svojim memoarima da je problem u JNA bio dezertiranje s ratišta i niski odaziv mobilizacije u Srbiji za ratovanje u Hrvatskoj.⁶² Srpsko vodstvo i JNA zbog navedenih problema u drugoj polovici 1991. počinju se više koncentrirati na Bosnu i Hercegovinu te osiguravati srpske ciljeve na tim prostorima.⁶³ Zato Srbija nastoji smiriti ratna djelovanja u Hrvatskoj te tako dolazi do sastajanja krnjeg Predsjedništva SFRJ 9. studenog 1991. godine. Na sastanku se odlučilo uputiti pismo Vijeću sigurnosti UN-a o mogućnosti i želji za uspostavom mira u Hrvatskoj.⁶⁴ U tom krnjem Predsjedništvu SFRJ nalazila se Srbija, njezine pokrajine i Crna Gora. Posljednjih dana 1991. napokon JNA i Srbi shvaćaju ozbiljnost situacije i pristaju na ratno primirje s Hrvatskom. Primirje je potpisano 3. siječnja 1992. u Sarajevu i održalo se pune tri i pol godine.⁶⁵ Hrvatskoj je zbog nespremnosti da se vojnim putem vrata okupirani teritorij odgovala ideja dolaska mirovnih snaga UN-a. Tim postupcima htjela je pokazati Europi da je za mirno rješavanje sukoba, što je trebala biti odskočna daska za međunarodno priznanje.⁶⁶

---

⁶⁰ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 152.

⁶¹ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 114.

⁶² Ramet, *Balkanski Babilon*, 87.

⁶³ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 145.

⁶⁴ Isto.

⁶⁵ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 154.

⁶⁶ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 145.

3. Od dolaska mirovnih snaga UN-a do teritorijalne cjelovitosti

Pobunjeni Srbi u Hrvatskoj su željeli zaposjednute teritorije objediniti u granice svoje države pa su se sastali 21. studenog 1991. u Kninu na Skupštini SAO Krajine, gdje je Skupština odlučila potvrditi rad Vlade i kvalitetnog djelovanja tijela vlasti.⁶⁷ Jednoglasno je donesena odluka o promijeni imena države iz SAO Krajine u Republika Srpska Krajina (RSK). U Ženevi su se 23. studenog Tuđman, Milošević i Kadijević dogovorili o prekidu neprijateljstva i o odlasku JNA iz preostalih uporišta u Hrvatskoj.⁶⁸ Vijeće sigurnosti je četiri dana poslije donijelo Rezoluciju 721 o pokretanju mirovne operacije UN-a u Jugoslaviji.⁶⁹ Prema mirovnom planu UN-a mirovne vojne snage i snage civilne policije trebale su biti raspoređene na područjima Hrvatske koja su bila stavljena pod zaštitu UN-a (United Nations Protected Areas, UNPA).⁷⁰ Takva područja trebala su biti demilitarizirana. U tom mirovnom planu predviđeno je bilo postojanje četiri UNPA sektora: sjeverni (Banovina i Kordun), južni (Dalmatinska zagora i Lika), istočni (istočna Slavonija, Vukovar i Baranja) i zapadni (zapadna Slavonija). Dogovorene su tzv. „ružičaste zone“.⁷¹ Naime, nakon političkih pritisaka srpske strane, glavni tajnik UN-a Boutros Boutros Ghali zatražio je od Vijeća sigurnosti modifikaciju Vanceovog plana što je rezultiralo stvaranjem posebnih zona kao proširenja predviđenih UNPA područja. „Ružičaste zone“ su okupirana područja koja leže izvan područja koja su prema Vanceovu mirovnom planu dobila status „zaštićenih područja“ (UNPA).⁷² Definirane su kao prostori između zatečene linije bojišnice i UNPA područja, premda je riječ o područjima koja su prema rezolucijama Vijeća sigurnosti trebala biti pod punim suverenitetom Republike Hrvatske.⁷³ Predviđeno je bilo središte snaga UN-a u Banja Luci s područnim uredima u Zagrebu i Beogradu.⁷⁴ Vojna misija UN-a pristigla je 14. siječnja 1992. na krizna područja i počela sa svojim mirovnim djelovanjem.⁷⁵

Do početka jeseni cijela Europska zajednica odlučila je poduprijeti načelo kojim se nekadašnjim jugoslavenskim republikama priznaje pravo na neovisnost. Njemački kancelar Helmut Kohl objavio je datum njemačkog priznanja Slovenije i Hrvatske kao neovisne za 24.

---

⁶⁷ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 146.

⁶⁸ Isto, 147.

⁶⁹ Isto.

⁷⁰ Isto, 148.

⁷¹ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 185.

⁷² Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, 450.

⁷³ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 185.

⁷⁴ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 149.

⁷⁵ Isto, 150.

prosinac 1991. godine.⁷⁶ Francuski diplomat Robert Badinter, predvoditelj posebne komisije podnio je 7. prosinca 1991. očekivanu procjenu kandidata za priznavanje. Komisija je preporučila da se Makedonija i Slovenija odmah priznaju, a Hrvatska tek kad donese odgovarajuće pravne akte kojima će zajamčiti prava srpskoj manjini i na te uvjete Republika Hrvatska je odmah pristala.⁷⁷ Sabor je već 25. lipnja 1991. donio je povelju o pravima Srba i drugih nacionalisti u Republici Hrvatskoj, no to nije bilo dovoljno pa je 4. prosinca prihvatio Ustavni zakon o ljudskim pravima, slobodama i pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina čime je ispunio zadane uvjete te je naposljetku Njemačka 24. prosinca priznala Hrvatsku kao i sve republike bivše Jugoslavije.⁷⁸

Posljednjih dana 1991. godine napokon JNA i Srbi shvaćaju ozbiljnost situacije i pristaju na ratno primirje s Hrvatima. Primirje je potpisano 3. siječnja 1992. u Sarajevu i održalo se pune tri i pol godine.⁷⁹

Snage HV-a u nekoliko su ratnih operacija tijekom 1992. godine uspjele osloboditi zapadni dio dubrovačke općine, zauzeti dominantne položaje koji su važni za kontrolu Zadra i okolice te visoravni između Knina i Šibenika.⁸⁰ U siječnju 1993. HV je krenula u akciju nazvanu Maslenica ili operacija Gusar, tom prilikom oslobođeno je zadarsko zaleđe, s nekoć važnim strateškim mostom na jadranskoj magistrali koji je srušen u prosincu 1991., i zadarski aerodrom.⁸¹ Oslobođena je hidroelektrana Peruča koja je minirana od strane Srba, ali je na sreću izdržala detonaciju i nije potopila dolinu Cetine do Omiša što je bio cilj njenog miniranja. Prestankom rada hidroelektrane Peruča došlo je do elektroenergetskog kolapsa u cijeloj Dalmaciji.⁸² Zbog smirivanja sukoba u sjevernoj Dalmaciji potpisan je Erdutski sporazum 15. siječnja 1993. u Erdutu, a potpisali su ga krajiški ministar vanjskih poslova Slobodan Jarčević, a dan kasnije u Zagrebu i hrvatski ministar pomorstva i veza Ivica Mudrinić.⁸³ Sporazumom je dogovoreno povlačenje hrvatskih snaga s prostora koje su osvojili tijekom operacije Maslenica i stavljanje tih prostora pod patronat UN-a.⁸⁴ U jesen 1993. pokrenuta je operacija Medački džep koja je krenula iz Gospića u napad na srpsko

---

⁷⁶ Sabrina Petra Ramet, *Tri Jugoslavije. Izgradnja države i izazov legitimacije 1918.-2005*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2009., 488.

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ Isto, 489.; Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, 402.

⁷⁹ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 154.

⁸⁰ Isto, 188.

⁸¹ Isto.

⁸² Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 185.

⁸³ Isto, 189.

⁸⁴ Isto, 190.

uporište u mjestu Medak nedaleko od Gospića.⁸⁵ Hrvatska je tijekom operacije uspjela stvoriti negativnu sliku u očima europske javnosti, jer je tijekom akcije dolazilo do razbojstava i masovnih ubojstava srpskog stanovništva te paleži njihovih kuća što nije uopće bio dio vojne operacije. Svemu tome još nepovoljniji položaj u međunarodnim okvirima Hrvatske razvio se zbog izbijanja hrvatsko-bošnjačkog sukoba.

Dana 19. siječnja 1994. u Ženevi hrvatski i jugoslavenski ministar vanjskih poslova potpisali su Zajedničku deklaraciju s ciljem uspostave boljih diplomatskih odnosa između Hrvatske i u međuvremenu proglašene Savezne Republike Jugoslavije koju su činile Srbije i Crna Gora.⁸⁶ Milošević je bio ustrajan u nagovaranju Srba na uspostavu primirja i pregovora sa Zagrebom. Diplomatske aktivnosti i neslaganja vlasti Republike Srpske Krajine i Hrvatske nekako su se stabilizirale u proljeće 1994. potpisivanjem Zagrebačkog sporazuma.⁸⁷ Dogovoren je mirovni proces u tri faze: uspostavljanje stabilnog mira, rješavanje gospodarskih pitanja te rješavanje političkih pitanja pod jamstvom međunarodne zajednice.⁸⁸ U međuvremenu je došlo do otvaranja autoceste Zagreb-istočna Slavonija koja je prolazila UNPA zonom. Zagrebački sporazum je pomogao Dalmaciji održati turističku sezonu 1994. godine. Zonom Sjever pod zaštitom UN-a otvoren je naftovod početkom 1995. godine.⁸⁹ Krajem 1994. potpisan je Gospodarski sporazum te je predsjednik Tuđman obavijestio UNPROFOR (United Nations Protection Forces) da neće tražiti produljenje roka mirovnih snaga u Hrvatskoj.⁹⁰ U ožujku 1995. došlo je do redefiniranja uloge UNPROFOR-a te se mijenja naziv u UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia).⁹¹

Početkom 1995. Milan Martić odbio je Plan Z-4 kojim bi Srbi dobili široku autonomiju unutar Hrvatske i vlastitu valutu, jer je htio na silu okupirana područja pripojiti SR Jugoslaviji.⁹² Razlog neizravnog Miloševićevog odbijanja Plana Z-4 je taj da ga on nije mogao osobno odbiti nego je tu čast prepustio vodstvu RSK kako ne bi u očima srpskog naroda ispao izdajica srpskih interesa u Hrvatskoj.⁹³ Potkraj travnja 1995. dogodio se incident na autocesti blizu Okučana, gdje je ubijen jedan srpski civil da bi se kasnije srpski teroristi osvetili za to ubojstvo pucanjem na hrvatske civile koji su prolazili tim dijelom autoceste

---

⁸⁵ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 189.

⁸⁶ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 257.

⁸⁷ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 190-191.

⁸⁸ Isto, 191.

⁸⁹ Isto.

⁹⁰ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 488.

⁹¹ Isto, 489.

⁹² I. Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 192.

⁹³ Barić *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 485.

čime su tri civila poginula, a više njih je ranjeno.⁹⁴ Događaji su isprovocirali HV i MUP te su odlučili krenuti u operaciju Bljesak koja je i prije bila planirana te je započela 1. svibnja 1995. godine.⁹⁵ Hrvatske snage su u samo dva dana oslobodile Okučane i dio zapadne Slavonije koji bio pod krajiškom kontrolom. Dana 2. svibnja iste godine iz nemoći vojnog suprotstavljanja Hrvatima Srbi vrše odmazdu raketiranjem većih hrvatskih gradova od Zagreba do Osijeka te prilikom tih napada gađaju isključivo civilne ciljeve čime pogiba određeni broj civila.⁹⁶

Predsjednici Tuđman i bosanskohercegovački predsjednik Alija Izetbegović potpisali su Splitsku deklaraciju, kojom sarajevska vlada poziva Hrvatsku vojsku u obranu BiH od srpske agresije.⁹⁷ Tijekom same 1994. konsolidirale su se snage Hrvatskog Vijeća Obrane (HVO) i Armije BiH pa su tada bili moćniji u ljudstvu i tehnici naspram srpskog agresora. Hrvatska vojska i HVO te također Armija BiH stekli su prednost za napredovanje prema Kninu, potom prema Bihaću i na kraju prema Jajcu. Osvajanjem tih prostora Knin bi došao u okruženje zbog blokade cesta Knin-Bosansko Grahovo.⁹⁸ Zajedničkom akcijom HV i HVO Ljeto '95 uspješno su zauzeta mjesta Bosansko Grahovo i Glamoč čime je nastao veliki pritisak na Knin. Dana 28. srpnja 1995. krajiško vodstvo proglasilo je opću mobilizaciju i pokušavali su stvoriti crtu obrane prema Dinari.⁹⁹ Hrvatski napad na Knin bio je samo pitanje vremena, a Hrvatska je vjerojatno dobila zeleno svjetlo od SAD-a, a ne od međunarodne zajednice jer se ona zalagala za rješavanje mirnim putem.¹⁰⁰ Vojno-redarstvena operacija Oluja pokrenuta je 4. kolovoza 1995. ujutro u 5:30 sati s oko 150 000 hrvatskih vojnika naspram 40 000 srpskih vojnika koji su branili tu liniju fronte.¹⁰¹ Hrvatska vojska je brzo napredovala prema zadanom cilju da bi već drugoga dana operacije četvrta i sedma gardijska brigada oslobodile Knin. Time je prestala postojati Republika Srpska Krajina i dolazi do oslobođenja Dalmatinske zagore, Gračaca, Obrovca, Benkovca i Drniša. Jači otpor pružile su srpske jedinice na Baniji, Kordunu i sjevernoj Lici kao i na petrinjskom području gdje je tek trećeg dana akcije oslobođena Petrinja te Plitvička jezera i Slunj. Zadnji dan operacije Oluja završio je prodorom do Dvora na Uni gdje su opkoljena dva korpusa srpske vojske – banijski i kordunski koji su se nakon pregovora predali. Akcija je završila 8. kolovoza.¹⁰² Dan kasnije

---

⁹⁴ I. Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 193.

⁹⁵ Isto, 193.

⁹⁶ Isto.

⁹⁷ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 511.

⁹⁸ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 194.

⁹⁹ Isto, 195.

¹⁰⁰ Isto, 196.

¹⁰¹ Isto.

¹⁰² Isto, 197.

krenula je velika kolona srpskih izbjeglica iz Hrvatske autocestom Zagreb-Beograd. Prema procjenama brojila je više od 40 000.¹⁰³ Deseći tisuća civila kretali su se iz dalmatinsko-ličkog područja u smjeru Banja Luke.

Nakon akcije Oluja jedini teritorij koji su još držali pobunjeni Srbi bio je onaj u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu.¹⁰⁴ Zbog ranijih loših iskustava s UNPROFOR-om i UNCRO-om hrvatska se vlast izjasnila oko vraćanja hrvatskog Podunavlja pod ustavnopravni poredak Republike Hrvatske. Istaknula je da su spremni pokrenuti vojnu akciju poput Bljeska i Oluje kako bi te prostore vratili ako se to ne bude bilo moguće ostvariti na miran način.¹⁰⁵ Uvažavajući hrvatske prigovore UNPROFOR-u i UNCRO-u, Vijeće sigurnosti UN donijelo je 15. siječnja 1995. rezoluciju, kojom je osnovalo Prijelaznu upravu UN u istočnoj Slavoniji (United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, UNTAES) sa sjedištem u Vukovaru.¹⁰⁶ Jacques Paul Klein, američki umirovljeni general i iskusni diplomat, imenovan je upraviteljem te Prijelazne uprave.¹⁰⁷ Kako je vrijeme odmicalo odnosi Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije postupno su se poboljšali. Dana 23. kolovoza 1996. u Beogradu sastali su se ministri vanjskih poslova Mate Granić i Milan Milutinović te potpisali Sporazum o punoj normalizaciji i uspostavljanju diplomatskih odnosa.¹⁰⁸ Kasnije se Milošević sastao s Tuđmanovim izaslanikom Hrvojem Šarinićem i predložio da se ti preostali dijelovi okupiranog teritorija stave pod prijelaznu upravu UN-a, a nakon pet godina bi se raspisao referendum koji bi pokazao položaj tog teritorija unutar Hrvatske.¹⁰⁹ Milošević je to učinio s razlogom jer se bojao ponovnog vojnog napada HV-a koji bi mogao ostaviti za sobom dosta materijalnih i demografskih gubitaka te da se ne bi u sve to umiješala Vojska Jugoslavije.¹¹⁰ Navedeni razlozi potakli su potpisivanje Erdutskog sporazuma 12. studenog 1995. između hrvatske vlasti i srpskog vodstva u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu te je sve to pridonijelo mirnoj reintegraciji tih prostora u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske.

---

¹⁰³ Goldstein, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, 202.

¹⁰⁴ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 529.

¹⁰⁵ Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, 308-309.

¹⁰⁶ Isto, 309.

¹⁰⁷ Isto.

¹⁰⁸ Isto.

¹⁰⁹ Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj*, 530.

¹¹⁰ Isto.

Zaključak

Raspad SFRJ bio je neizbježan zbog društvenih i političkih promjena u svijetu koje nitko više nije mogao kontrolirati. Promjene koje su uzrokovale raspad SFRJ među ostalim su: mijenjanje političkog svjetonazora nekadašnjih država Istočnog bloka koje su njegovale socijalizam kao prijelaznu fazu prema konačnom cilju, a to je komunizam; uvođenje višestranačja umjesto jednopartijskog političkog sustava; te širenje liberalnih ideja s ciljem većih građanskih sloboda. Put Hrvatske prema osamostaljenju bio je težak i mukotrpan. Bio je spor iz razloga što je Srbija u tome vidjela najveću opasnost za srpski narod, ponovno vraćanje ustaške tvorevine i ponavljanje 1941. na prostorima Jugoslavije. Hrvatska je vlast pokušavala naći zajednički jezik sa Srbijom i njenim predsjednikom Predsjedništva Slobodanom Miloševićem, ali to je bilo bez uspjeha. Razlog slabe suradnje i nepopuštanja s obje strane ležalo je u Miloševičevoj politici oko zauzimanja za Jugoslaviju sa srpskom prevlašću na osnovi načela jedan čovjek – jedan glas ili za Veliku Srbiju u kojoj bi se objedinili svi Srbi, što za Hrvatsku nije dolazilo u obzir jer su se željeli osamostaliti i imati vlastitu državu. Kako niti jedna opcija nije bila prihvatljiva za Hrvatsku, rat je bio neizbježan. Preokret oko zbivanja u Hrvatskoj dogodio se promjenom jednostranačkog političkog sustava višestranačkim, a za Jugoslaviju raspadom Saveza komunista Jugoslavije na izvanrednom četrnaestom kongresu koji je održan krajem siječnja 1990. godine. Za razliku od dvonacionalne Čehoslovačke gdje je razlaz proveden na miran i civiliziran način, u višenacionalnoj Jugoslaviji je to proteklo u krvi.

Nakon pokretanja agresije na Hrvatsku u kolovozu 1991. agresorske snage zauzele su gotovo 27% ukupnog hrvatskog teritorija, sve do primirja početkom siječnja 1992. godine. Borba za neovisnost stekla je simpatije u demokratskom i slobodnom svijetu te je Republika Hrvatska dobila 1992. međunarodno priznanje i primljena je u članstvo UN. Usprkos ustrajnosti hrvatske vlasti u pregovorima sa srpskom stranom i uz prisutnost međunarodne zajednice, dogovor o mirnoj reintegraciji okupiranih teritorija nikako nije mogao biti postignut. Zbog toga je hrvatska vlast bila prisiljena svojom vojnom snagom povratiti izgubljene teritorije i to je učinila dvjema odlično organiziranim vojnim akcijama – Bljeskom i Olujom. Akcijom Oluja oslobođeni su prostori Banije, Like, Korduna, Dalmatinske zagore dok su istočna Slavonija i Baranja, odnosno hrvatsko Podunavlje, još bili pod kontrolom pobunjenih Srba. Preostali dio okupiranog teritorija hrvatskog Podunavlja uspio se reintegrirati mirnim putem, dogovorom o reintegraciji posredstvom UN-a do 15. siječnja 1998. godine.

Domovinski rat donio je Hrvatskoj veliku materijalnu štetu i znatne demografske gubitke jer je oko 20 000 ljudi izgubilo svoje živote, a više puta je veća brojka onih koji su se iz Hrvatske iselili već na početku rata ili tijekom završnih vojnih operacija. Pored toga, mnogi su Domovinski rat iskoristili za vlastite političke ili materijalne probitke i time iznevjerili očekivanja malog čovjeka koji je bio spreman umrijeti na bojištu. Usprkos pobunjenim Srbima, među braniteljima koji su složno branili svoju domovinu bilo je Srba koji su stali u obranu Hrvatske od svojih sunarodnjaka koji su imali drugačije političke planove. Nažalost, neovisnost i cjelovitost nisu mogle biti obranjene bez Domovinskoga rata, no bilo bi dobro da se, kao ni jedan drugi rat, niti on nikada ne ponovi.

Literatura

1. Barić, Nikica, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995.*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005.
2. Goldstein, Ivo, *Dvadeset godina samostalne Hrvatske*, Zagreb: Novi liber, 2010.
3. Morel, Jean-Francois, „Hrvatsko-američki odnosi u doba raspada Jugoslavije (1990-1993.)“, *Hrvatska od osamostaljenja. Rat, politika, društvo, vanjski odnosi*, ur. Renéo Lukić, Sabrina P. Ramet, Konrad Clewing, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2013.
4. Pauković, Davor, „Predizborna kampanja u Hrvatskoj 1990. godine u svjetlu hrvatskog i srpskog novinarstva“, *Časopis za suvremenu povijest*, br. 1., 2008., 1-20.
5. Radelić, Zdenko, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945–1991.*, Zagreb: Školska knjiga, 2006.
6. Radelić, Zdenko, Davor Marjan, Nikica Barić, Albert Bing, Dražen Živić, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Zagreb: Školska knjiga, 2006.
7. Ramet, Sabrina Petra, *Balkanski Babilon. Raspad Jugoslavije od Titove smrti do Miloševićevog pada*, Zagreb: Alinea, 2005.
8. Ramet, Sabrina Petra, *Tri Jugoslavije. Izgradnja države i izazov legitimacije 1918.-2005.*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2009.
9. Šetić, Nevio, *Ostvarenje suvremene hrvatske države*, Pula: Geaidea, 2013.
10. Žerjavić, Vladimir, *Opsesije i megalomanije oko Jasenovca i Bleiburga; gubici stanovništva jugoslavije u drugom svjetskom rat*, Zagreb: Globus, 1992.
11. Žunec, Ozren, „Socijalna konstrukcija pobune Srba u Hrvatskoj 1990-1995. godine“, *Časopis za suvremenu povijest*, br. 1., 2008., 1-14.

Sažetak

Hrvatska je prošla težak put od jednostranačke jugoslavenske republike do višestranačke samostalne države s cjelovitim teritorijem. Prvi demokratski izbori u Hrvatskoj završili su mirno i korektno. Prijašnji događaji, prvenstveno raspad Saveza komunista Jugoslavije, odredili su daljnji tijek događanja jer tada najjača karika u Jugoslaviji postaje Jugoslavenska narodna armija. Vojska je trebala braniti sve narode, ali preobrazila se u silu koja je branila interese pobunjenih Srba u Hrvatskoj. Presudan je bio mjesec kolovoz 1991. jer tada počinje srpsko-jugoslavenska agresija na Hrvatsku. Uslijedili su krvavi i žestoki vojni sukobi. U početku su JNA i pobunjeni Srbi brzo napredovali u svom planu presijecanja Hrvatske na crti Virovitica-Karlovac-Karlobag. Međutim, pred kraj 1991. hrvatske snage oformile su Hrvatsku vojsku koja je branila teritorijalnu cjelovitost. Početkom 1992. postiže se dugo očekivano primirje koje traje do 1993. i vojnih operacija koje su se vodile u smjeru oslobođenja okupiranog teritorija. Završnim operacijama Bljesak i Oluja u nekoliko je dana 1995. oslobođen veći dio Hrvatske. Cijeli proces uspostave teritorijalne cjelovitosti završava dogovorom srpske i hrvatske strane o prekidu neprijateljstva i mirnom vraćanju Podunavlja pod ustavnopravni poredak Hrvatske.

Summary

CROATIA FROM THE INDEPENDENCE TO THE REINTEGRATION OF THE DANUBE REGION

Croatia went through a difficult time from a one-party Yugoslav Republic to a multi-party independent state with its complete territories. The first multi-party democratic elections in Croatia ended peacefully and correctly. Previous events, primarily the dissolution of the League of Communists, determined future events because the strongest party became the Yugoslav National's Army. The Yugoslav National's Army was supposed to defend all the peoples, but it became a force which was defending the interests of the Serbian rebels in Croatia. August 1991 was the most crucial month as that's when the Serbian-Yugoslav aggression against Croatia began. Bloody and fierce clashes followed. At the beginning, the Yugoslav National's Army and Serbian rebels advanced rapidly with the intention of dividing Croatia, i.e. establishing the Virovitica-Karlovac-Karlobag line. However; towards the end of 1991, Croatia managed to form its army with the purpose of defending territorial integrity. In early 1992, a truce was achieved which lasted until 1993, until the beginning of military operations which were launched to liberate occupied territories. The last two military operations are of great importance: Operation Flash and Operation Storm because most of the previously-occupied territories were liberated in a couple of days. The whole process ended with the Serbian-Croatian agreement which was intended to cease hostilities and peacefully return the Danube region to the constitutional order of Croatia.